

# Луимә СЭрипос



наведи телефон

10.10.2024  
№ 19 (1325)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru



С. Ромбандеева вѳрум хури

Ты хурит Хальѳс район мѳньщи нѳг Светлана Николаевна Немкова ос Надежда Петровна Пузина пѳслым ѳлѳг. Сѳкыр ѳтпос 16-20 хѳталыт Ханты-Мансийск ѳст «Тѳрум Маа» музейт пормасыт щаквщин ос тѳн ѳвылыт потыртан семинар вѳрыглавес, тѳн тув ѳхталасѳг. Ты тѳла урыл 12-13 лѳпсыгт ловиньтѳн.

<b>Ты номерт ловиньтѳн:</b>	Хѳнтрам хум кѳцаиг паттувес ▶ 2	Сѳвсыр тѳнут суссылтавес ос тыналавес ▶ 4	Кѳркамыг ѳлнѳ сossa хѳтпат акван-атыглавѳсыт ▶ 6
ѳрыг тотнѳ мѳньщи нѳт ▶ 8-9	Щаквщин урыл потыртасыт ▶ 12-13	Нѳ саами мѳхум пѳс накыт пѳслы ▶ 14	Хѳнтаѳ мѳньщит щѳнь лѳтыѳ ханищтѳгыт ▶ 16

## Хөнтлам хум кўщаиг паттувес

**М**ән өлнә мāv Уральский федеральный округ нупыл хансым 6лы. Тув Ямал, Тюменский, Свердловский, Курганский ос Челябинский областит 6с тўлвёсыт. Ты яныг тэла 2000 талт вәрвес.

Кўщай тув ат пёрияве, тав Россия Президент хўлтнэ латың щирыл тув паттаве. Юи-6выл нила талыт сыс Владимир Якушев тот пуңктотнэ хөтпаг 6лыс.

Ань ос тамле латың ёхтыс – Президент Владимир Путин м6т кўщай тув тёты, тав наме Артем Жога. Ты хум Донецкий Народный республикат сāv тал хөнтлыс, тамле яныг нам 6ныщи – Герой ДНР. Мāглын тагатап п6сыл маим 6лы – «За заслу-

ги перед Отечеством» IV степени, Орден Мужества.

Артем Жога Магадан мāt самын патыс, тот яныгмас, школат ханищтахтас. Школа āстламе юи-пālт тав Донецкий областын 6луңкв минас, нэ тотыс, Владимир пыгён самын патыс.

Тав сāv рўпитас, тувыл 2014 талт хөнтлын вәрмалы тот та 6вылтахтас. Тэн пыгёнтлы тара тув хасхатсыг. Тан батальонаныл «Спарта» намыл пиным 6лыс. 2022



А. Жога

талт пыге порслувес, «Герой России» намыл Президентын майвес. Тонт ты Артем Жога 6вил щёс Владимир Путин ёт вāйхатас. Тав пыге батальон командирыг 6лыс, порслыма юи-пālт āтятэ, Артем Жога, ты батальонт пуңктотыс.

М6тыт 2023 талт Донецкий республика Советнэ яныг кўщаиг тав пёриявес. Тал арыгтем тот рўпитас, ань Уральский Федеральный округ кўщаиг ты ёмтыс.

Округ кўщайов Руслан Кухарук Артем Жога урыл тох лāvыс:

– Мән мāгсылув ты сака ёмас вәрмалы – Артем Владимирович УрФО кўщаиг ёмтыс, тав намыңсуиң хөтпа, тав пилтāl сāt тал мātэ вуянтым хөнтлыс. Кāсың хөнтлын хөтпа урыл, тан щёмьяныл урыл сыме щāрги. Тав сāv рўпиты, мирн эрнэ сāv ёмас тэла вāри. Мән тавён номт пинэв.

Округ мирколныл тётым ляххал мāныщи лātңыл  
**Валентина Хозумова**  
хансытэ

**М**āнь таквс Этпос атыт хөталэт нйврам ханищтан хөтпат ялпың хөталаныл 6лыс. Округув янытыл школатт ос м6т ханищтахтын колытыт 17 с6тыра арыгкем ханищтан хөтпат рўпитэгыт. Т6ват яныг щёмьян тāгыл сāv тал школат рўпитэгыт, ань округувт та щирыл 654 щёмьят ловиньтахтэгыт.

## Ялпың хөталаныл кастыл янытлавёсыт



О.М. Норова янытлавес

Мән тāнаныл ялпың хөталаныл кастыл пуссын янытлыанўв, тан пустāлыг вос 6лэгыт, сэръёрыг рўпитым латың хўнтлын нйврамытытн акваг вос нётавет.

Т6ват тан халанылт шар ёмас ос вёщкатыг рўпатаныл вārнэныл мāгыс кāсың тал Ханты-Мансийск ўсн в6виньтāлавет ос янытлан нэпакыл мўйлуптавет. Ты тал тан округ губернатор вāнын

хөтпагн янытлавёсыт.

Алексей Забозлаев 14 хөтпат РФ Министерство образование пāлыл намың-суиң п6сыл мўйлуптасанэ ос Елена Шумакова 22 хөтпат образование ос наука Министерство Просвещение РФ пāлыл янытлан нэпакыл ос благодарности мисанэ. Образование ос наука департамент кўщай Алексей Дренин мāхум

ёт пашалахтас, сāv ёмас латың лāvыс.

Янытлым мāхум халт Ханты-Мансийскат сасса мирыт пёс наканыл, щāнь лātңаныл элаль тотнэ щирыл нйврамыт ханищтан центр-колт рўпитан мāныщи нэ Ольга Норова Министерство РФ пāлыл Почётный грамотал майвес. Тав 22 тал педагогит рўпиты, мāнь āгирищит-пыгрищит п6слуңкве ос мāныщи

лātңыл потыртаңкве ханищтыянэ.

Аквты колт рўпитан мāныщи хум Владимир Меров ос белорус хум Игорь Сиренко Ханты-Мансийск ўс кўщайн Благодарственный пищмал мўйлуптавесыг. Тэн сāv тал нйврамыт ёт ёмщакв рўпитэг, ханищтан накыт вёщкатыг элаль тотыанэн.

Тамара МЕРОВА

# Олныт Эрнэ мән тәстувёсыт

**О**круг Дума депутаты налыман нупыл хөтыт сапрәнияныл сүкыр этпос ват нупыл хөтыт щислат вәрыгласаныл. Ты элы-пал тән комитетыт щирыл янас атхатыгласыт ос кәсың пирмайтан сәккон урыл потыртасыт.

**Сосса мир Ассамблея** янас тәнти атхатыгласыт, пирмайтан сәкконыт урыл потыртасыт. Тув С.М. Попкова, олн ловиньтан департаментыт кұщай вәңын нэг рүпиты, ос А.А. Дренин, ханищтап департаментыт кұщайг рүпитан хум, вөвиньтәлвесыг, тән тәнти рүпататән урыл потыртасыг.

Светлана Попкова ләвыс, мансәвит олн бюджетын ань ос нётаве, акв тох тот сосса мир мәгсыл олныт сәвыгнув ёмтәгыт, тәл оигпан мус сәвсыр програмат тәставет.

Алексей Дренин няврамыт ханищтан урыл потыртас, ань «целевой» щирыл няврамыт элал ханищтахтүкве вивет, ты хотты организация манос школа ёт договорнәпак хансаве ос мәнылат хөтпа ханищтахтын мәнылат асты, тув рүпитаңкве та мины. Ты мәгсыл хұрум тәл рүпитаңкве эри, тувыл ущ тахмаи те, мөт рүпатан патхатүкве рөви. Тох әти туп сосса агитпыгыт ханищтавет, пуссын няврамыт вивет.

Ос акв ёмас тәла урыл

ләвыс, ань тәл оигпан мус иң матсәвит олн тәстувес, тыил мәнъщи ләтңыл хаснә «переводчик» иң хансуңкве патаве. Ты олнытыл толмашлан хөтпат тах ойтавет ос пуссын мөт рүпата вәрнә хөтпат.

Еремей Айпин ханты ләтңыл вәрнә толмашлан лөпс урыл титыглахтас, Алексей Дренин ювле ләвыс, хотты хөтпа вос вуйхаты, ты кастыл мирколт олн тәставе.

## Пуссын аквёет рүпитасыт

Яныг сапрәнит мирн пәриим хөтпат тамле ёмас сәкконыт пирмайтасыт: өвләт бюджет сәвнув олныл тәстысаныл. Ты сәвсыр государственный 22 програмат 11,8 млрд солковил нётвёсыт. Кол үнттын программа олныл тәстувес, ты пёс колыт тах хот-лөсталавет, тот өлнә колтәглыт йильпи колытын вәнтлуптавет. Тув 2017 тәлныл ос 2022 тәл мус очередин хансым щёмьят тән ты пор тув ликмёгыт.

Лёңхыт вәрнә мән өс



Ассамблея депутатыт потыртәгыт

олн тәстувес, ты Ханты-Мансийск үст нәлми вәтат ёмыгтан лёңхыт хот-щёпитавет, састумыг вәравет. Ань нәиңхәпыт пұхтын ляпат вәтатә нирытын лап-яныгмавес, төва мәтә витын ёл-нильвес. Вәта хосытәт тах хот-щёпитаве, пёс ос хотсаквалам нәиңхәпыт хот-вивет.

Округувт үсыт ос пәвлыт олныл бюджетныл мивет, тув 8,3 млрд солкови пинаве. Ты коньпал социальный вәрмалит мәгсыл сәв олн миве, самын патум няврамыт ос тәнаныл янмалтан мәгсыл щәнит-әщит пособиеолныл ойтавет; СВО хөнтын вуим хөтпат тән щёмьяныл тыгыл ойтуңкве патавет ос бюджетыт рүпитан хөтпат рүпата олнаныл нөх-нётавет.

Ань яныгпәла хөтпат өс акв льготал округувт вәравет, ты яныгпәла хөтпат тох хасвёсыт – «дети войны». Ты 1927 тәлныл яңк нәтнә этпос 9 хөталныл ос 1945 тәл яңк нәтнә этпос 9 хөтал мус самын патум хөтпат ань олн ойттәл үлщ ос вильтъят пұкыл тах вәравет, өлнә коланыл мәгсыл ойтнә олнаныл пәлэ тах ювле миве, пусмалтахтын ос үшлахтын колытыт өс олн ойттәл вивет. Ты яныгпәла экват ос бйкат округувт

ловиньтавёсыт, 19 сөтыра 613 элумхөлас өлнәтә, тән халанылт 6 сөтыра 584 хөтпа тамле нётмил ат өщсыт. Матъёмас ань ты яныгхөтпат өс нётүкве патавет.

Колледжит ос университетыт ёмщакв ханищтахтын мәнылат агитпыгыт ты элы-пал округ мирколныл стипендияолныл ойтвёсыт, ань ты сәккон мөтнув щирыл хасвес, ёмщакв ханищтахтын няврамыт округ кұщай нампа стипендиял тах ойтавет.

Хөнтлын мән минам мәхум мәгсыл янас сәкконыт пирмайтым өлэгыт, ань Росгвардият добровольческий щирыл лусытан хумыт өс ты сәкконын хасвёсыт, рущ ләтңыл тох ләваве – «О регулировании отдельных жилищных отношений в ХМАО-Югре». Металил ос яныг намыл маим хумыт тән манос тән щёмьяныл ань ос кол үнттын мәл очередь тәл тах мивет. Ты элы-пал тамле хөтпат тув хансым ат өлсыт.

Ты этпосыт сыс атым олнпот ань ләкква та уртвес, ты мирув ёмщакв өлнә, няврамыт янмалтан мәгсыл яныг онтас тоты.



Депутатыт рүпитәгыт

# Сәвсыр тәннут суссылтавес ос тыналавес

**С**үкыр этпос 26-28 хөталанэт Ханты-Мансийск үст тәннут суссылтан ос тыналан тэла вәрыглавес. Тәннут вәрнэ мәхум округув коныпал Свердловский, Тюменский, Курганский, Челябинский областитныл ос Ямал мәныл олсыт. Тамле тэла 2010 тәл пәсныл щёпитәлаве. Кәсың тәл мәхум УрФО янытыл сәвсыр мät хөнтхатыглахтэгыт, потрамёгыт, тәннутыт суссылтавет, үс мир ман пәвыл мәхум тәннут әрталэгыт, ёвтэгыт.



Ты порат суссылтап Ханты-Мансийск үст олсы, мәхум 65 организациятныл ёхталасыт, тәнти вәрум тәннутаныл ёт-тотыгласаныл, тыналасаныл. Округув янытыл рүпитан 14 колыт тәннутаныл суссылтасаныл.

Департамент промышленности Югры колт рүпитан хөтпат лавманыл щирыл, тынакт суссылтапн сәв тәннутыт тотыглавёсыт – нёвиль ос хул, нёвлиң ос хулың пәнкат, сәвсыр колпасат, нянь, мәг, конпеткат, вөрт яныгман пилыт, ләхсыт, пәквсамыт ос мөт тәннутыт.

Округ кұщай вәңын хум **Сергей Черняев** лавыс:

– Ты суссылтап 12 щёсты вәраве. Мәк таи, ань тәннут вәрнэ организацият мирн вос вәвет, тәннутаныл

вос ёвтавет. Тувыл тәннут вәрнэ мир халанылт вос вәйхатэгыт, вос хаништахтэгыт, акван-нётхатым вос рүпитэгыт. Тынакт тыт хөт яныг регионьт вәрнутаныл суссылтавет, тән пуссын Уральский федеральный округт олэгыт. Кәсың мät сака тәксар мәхум рүпитэгыт – үйхул янмалтан, хул алышлан, тәпкант матыр янмалтан манос вөрт пил вәтнэ ос ләхс атнэ мät. Мәхум тәнти вәрнэ тәннутаныл ань тыт мирн суссылтыяныл, тыналыяныл.

Тамле тэла порат кұщайт ос предпринимателит акван-атхатыглэгыт, халанылт потрамёгыт, матырәти тәра-паттэгыт, сәвсыр хаништапыт вәрёгыт, тувыл эрнэ нәпакыт щёпитэгыт.

Югра мät сәлы нёвиль ос хул коныпал сака сәв пил, ләхс ос сәлы тәп яныгми, тән мирн сака пүмщалавет. Мәхум сыстам тәннут тәңкве ос пүстәгыл олүңкве таңхёгыт, таимәгыс лүйи мät яныгман тәннутанув та кинсавет. Ты торыг мән яныг рүпата вәрёв, сыре-сыр проектыт щёпитэв, пилныл ос ләхысныл тәннут щёпитан мәгыс эрнэ машинат ёвтуңкве нётэв. Округув тамле тәннут сәв вәруңкве, оньщуңкве патэв те, тонт мүй хөтпат мән палтув щәгтым ёхталаңкве патэгыт, тамле ёмас тәннут ёвтэгыт тах, мән олнэ мав вәңкве, янытлаңкве патаве.

Сергей Владимирович коныпал кәсың мәныл ёхталам кұщай хөтпат

ләтың лавсыт. Ань мүй мир тән тотум тәннутаныл вос сунсыяныл, пүмщалыяныл.

Тувыл ханты нэ Вера Кондратьева ханты эрыг эргыс, тумраныл ёнгыс. Югорск үсныл ёхталам «Вдохновение» ансамбль әгиришит мәньщи ййкв ййквсыт. Кұщай нэ Мария Сухнева лавыс, тән тыг мүй хөтпат элы-пәлт ййквуңкве вөввёсыт, мәньщи, ханты ос руц ййквыт вәгыт. Ты тәл ансамбляныл 40 тәлэ төвлы.

Юи-өвыл хөтал шар мәк ёмас, атың тәннут вәрнэ мәхум янытлавёсыт, 26 предприятият сөрни пөсыл, 10 – щәлыголн пөсыл майвёсыт.

**Светлана РОМБАНДЕЕВА**



Югорск үсныл ёхталам эргын әгит



УрФО янытыл рүпитан кұщайт

## «Ам Хуллор мām»

**Т**ынакт сүкыр этпос вāt нупыл онтолов хōталēt Белоярский район Хуллор мāнь пāвилт ялпың хōтал вāрыглавес. Ты пēs пāвлын XVI нотыт Касум мāt блум кāнащ мāхум тув блмыгтаңкве лāвыгламанэ. Та порат тот Касум ос Кинчикор (Кельчикар) пāвлыг ос Хуллор – пēs наме щирыл Черикор, ты хўрум пāвлыт акв пōхат блмыгтавēsыт. Ань тыг мус туп Касум яныг пāвлыг элалы хультыс, мōтаныгныл мāхум лāкква-миныгласыт.

Молты Хуллор пā-вылкве нōх-вōрмалтан мāгыс Анна Степановна Истомина проект хансыс ос самын патум пāвлēt хўл алышлан ос туризм тēлат щēпитас.

Сүкыр этпост вāt нупыл сāt хōталēt туризм тēла эруптан хōтпат янытлан хōталыг блыс, ос мāнь таквс этпос бвыл хōталēt яныгпāла хōтпат янытлавет. Ты халт Хуллорт блнэ хōтпат пāвланыл нōх-вōрмалтан ос мōт мāхумн суссылтан мāгыс мўйлуңкве мир вōвиньтālсаныл. Тот Анна Истомина щēмьятэ эт тāн мāгсыланыл «Ам Хуллор мām» намаим емас тēлат щēпитālсыт. Тув Белоярский ўсың мāхум ос проектит хаснэ, ты тēлат пўмщалан хōтпат сāv мāныл тув эхталасыт.

Өвлēt Елена Федотова, Касум музейт рўпитан нэ, Хуллор блнэ-хўлнэ блупсатэ урыл потыртас. Тот карта суссылтасыт, ты пāвылкве сāv тўрыт халт ўнлы, руш лātңыл ты мātэ «хўлың тўрыг» толмашлаве. Тот, сōль, сāvсыр хўл алышлаве. Ты тўр хантытн ялпыңыг ловиньтаве, ань ты урыл Елена Терентьевна пēs мōйт мōйтыс ос мўй мāхумн пāвил суссылтанкве патыс.

Тугияны пāвлыныл эхталам нэ Надежда Гришкина потыртас, сārтын тыт ўйхул янмалтан кол, пўльница ос пēкарня блыс, школа рўпитас. Этыл ты колыт лап-пантвēsыт ос сāvыңпālэ мāхум колың тāгыл Касум пāвилн вāнтлысыт.

Анна Истомина Хуллор пāвлэ мирн ос кўцайтн



Ёмаспāлыт Н. Гришкина ос А. Истомина лїлблғ

вос вāве, хўл алышлан ос туризм тēла щирыл рўпитан мāгыс проектыг щēпитас ос нōх-патыс. Тав ань мўй мāхум пāвлэн атыглан мāгыс ялпың хōтал вāрыс. Такви колтāглэ эт нēвыль ос хўл исмит пāйтсыт, хўлың ос пылың нянит вārсыт, атың эхул ос пилвит пасанын ўнттысыт. Тувыл хумус нянь вāраве, кўрн ўнттаве, няврамыт ханищтавēsыт. Этыл āгиришит-пыгришит кўрныл нянь кональвиңкве ос тэңкве вōввēsыт. Тāнаныл нянь сака атыңыг блыс.

Тувыл янге-мāне мāхум пасан ляпан атвēsыт, сōс косамтавес ос Хуллор пāвилт блнэ матум хантыт Нāй-Отыранылн пōикшаңкве патсыт. Пāвилт

акваг блнэ нēг-хумыг Пēтр Алексеевич ос Светлана Алексеевна Тоголмазовыг потыртасыг, Евгения Даниловна Салахова «Хуллор пāвил нēt» урыл эрыг эргыс. Ос мāхум пуссын тэңкве вōввēsыт.

Елена Федотова ты яныгпāла хōтпат ос Хуллор пāвил нōх-вōрмалтан, нētмил вārнэ хōтпатн, тыи Анна Истоминан, Елена Кузнецован, Надежда Гришкинан янытлан нэпакыт мўйлуптас. Мāнь няврамыт бс мўйлупсал майвēsыт. Та хōталт Когалым ўсныл эхталам пыг Анатолий Ермаков 18 тālэ тōвлыс, тав ань тот янытлавет.

Мўй мāхум кит колн юв щалтсуңкве вērмысыт, акв колт суссылтап блыс, тот хорамың пēs пормасыт ос нētнэ маснутыт сунсуңкве рōвыс. Мōт колт ос āви сўнтыт матыр мāщтырлаңкве мāхум ханищтавēsыт. Юрий Тарлин Артём пыгентыл тыньщаң сагсыг, Ольга Тарлина āпа юнтыс. Павел ос Николай Пяк шахматыл ёнгын мāгыс ййвныл шахматыг ёргысыг.

Ань ты пāвилт блнэ мāхум пустагыл вос блэгыт, Нāй-Отыранылн вос ўргалавет.



Ёгиришиг ёнглғ



Т. Касьянова пасан щēпитанкве нētы

# Кәркамьыг ӧлнэ соссa хӧтпaт акван-агыглавӧсыт

**Б**елоярский уст сүкыр этпос 27-29 хӧталанӧт округ янытыл ӧлнэ ос тӧлат вӧрнэ кӧркам хӧтпaт акван-агыглавӧсыт. Тӧн мӧгысланыл «Нумсаң ӧх» нампa ресурсный центр-кол ханищтапыт вӧрыглас ос хурум хӧтал сыс сӧвсыр пумыщ тӧлат тӧра-паттысыт. Тамле вӧрмалит ӧлаль тотнэ щирыл тӧн округ кущай грант-олныл майвӧсыт.

Кӧсың хӧтал мӧхум акван-хӧнтхатыгланӧныл сыс сыре-сыр проект урыл потыртасыт, тувыл хӧт нӧпакыт сунсым ханищтавӧсыт, хӧт ӧнгилыл вӧрыглавӧсыт манос ищ-хипың ут хосыт рупитасыт. Китыт хӧталӧт муй мӧхум «Благостыня» нампa колн, «Северный ветер» нампa лувыл яласан клубн ос «Ресурсный Центр Креативных и Этнографических Кластеров» ӧрнколн тотыглавӧсыт.

Ӧвлӧт хурум кӧркам нӧт ӧт вӧйхатасыт ос тӧн тӧнки НКО тӧланыл урыл лӧтың тотсыт. **Мария Тищенко** сӧв тӧл школат рупитас, тувыл щӧмьяң тӧгыл Белоярский усн вӧнтлысыт, тот тӧрвит вӧрмаль ӧщнэ мирн нӧтуңкве патхатас. Мӧлты уст тав рут тӧл ос колтӧл хультум хӧтпaт мӧгыс «Благостыня» кол пунсыс. Сергей Маненков, район кущаянылн, пӧс

колыл майвӧсыт, Мария Владимировна кол тӧнки хот-щӧпитасаныл. Ань тӧрвит ӧщнэ 23 хӧтпaт ӧлӧгыт, тӧн тот ӧлнӧныл сыс документаныл хӧнтавет, пенсия манос нӧтмил ойтнэ олныл щӧпитавет, пусмалтавет ос рутаныл кинсавет. Тӧл кем тот ӧнь-щавет, тувыл тӧнки тӧксарыг ӧмтнӧныл порат хӧт янас ӧлуңкве вӧрмӧгыт манос рутаныл палт минӧгыт.

Мария Владимировна лӧви: «Тованакт, вӧим, вӧгталыг ӧмталӧгың, ос тӧлат мӧкыг тотнэ щирыл ӧр ӧтим. Ам ӧйкамн ос пыгумн сӧв нӧтавам. Ӧйкамн кӧтсорт ӧщнэ утыл муйлуптавӧсум, тот тамле лӧтңыг хансымаг: «Вуйхатасың, нӧх-патӧн!». Нӧн матыр тӧла вӧруңкве ӧс вуйхатасың ке, ӧлаль тотӧлбӧн. Ань тӧра-вӧруңкве атке ӧртми, мӧт хӧталт ӧмас ном-



Муй мӧхум ханищтавет

тыл вӧрилын тах. Нӧнки ляпантсымын рӧвнэ хӧтпaт акваг вос ӧщсың, хӧт-ӧти нӧтавӧн. Ань акв проект щирыл мӧщӧртын муйлың кол пӧлыг-пунсӧв, ӧнумн таве Елена Федотова ос Марина Кабакова щӧпитаңкве нӧтсыг. Тӧн ань сӧв хӧтпaт акван-атсыг ос ханищтап вӧрӧг, мӧнки халувт ӧс вӧйхатым ӧлӧв ос акван-нӧтхатым тӧлат ӧлаль тотуңкве ӧрӧгыт».

Тувыл Валентина Ирган ос Анна Истомина тӧнки проектӧн урыл потыртасыг. Тӧн хул алыщлан накыт ос соссa хӧтпаг ӧлнӧтӧн щирыл мӧ, ят, тӧрыт тӧнки нупылӧн хаснэ нӧпакыт сака хоса вӧрсанӧн. Ань хотьютакв тамле тӧлат ӧлтагапим ӧлы, тав ты нӧг ӧт янас потыртаңкве вӧрмыс.

Тувыл акван-атхатнэ

кӧркам хӧтпaт «циферблат» ханищтапыл вӧрвӧсыт. Ань проект щӧпитан хӧтпан тӧланэ мӧкыг ӧлаль тотнэ мӧгыс сӧв ос мусхалыг рупитаңкве ӧри. Таимӧгыс тӧв кӧсың щӧсӧ наскӧссыг ул вос устытӧ, тав тӧланэ ӧрнӧг ос номтыңыг вос вӧриянэ. Ань сӧв мӧныл ӧхталам хӧтпaт «циферблат» хурил майвӧсыт ос тот кӧсың щӧсӧн акв хотты хӧтпа ӧт акван-хӧнтхатнэ мӧгыс вос потыртахтӧг. Туп тав аква щӧсӧтты ӧлумхӧлас мӧт хӧтпа палт ул вос ликмыс. Та щирыл ат кум сыс хотьют ӧлымас, тав 12 ӧлумхӧлас ӧт акван-хӧнтхатыглаңкве потыртахтас.

Тувыл тох лӧввӧсыт, ань 12-13 щӧсың сунсӧн, хоты хӧтпа ӧт нӧн акван-



М. Кабакова, М. Тищенко, В. Ирган ос А. Истомина



И. Ермаков хурил муйлуптавец

хөнтхатым хасхатсын, нэн акв ляпан лёлён ос акв кум сыс матыр овылтыт лававён, та урыл маныр номсэгын, вос потыртэгын. Та юи-пәлт 13-14 щёсын хасхатам хөтпат акв ляпан лёлёгыт, тән аквтох мөт вәрмалит урыл потыртэгыт. Тох кәсың щёсэт мэхум пентхатым савсыр йильпи номтыл майлувёсыт.

Тыт тамле тәрвит на-кыт осн-нэглысыт, төват тәнки халанылт ёмщакв ат вайхатсыт, наманыл нэпакн хассаныл кос ос хотьютыт ат номияныл, таи мэгыс кисхатым нас-кәссыг пора та минас. Ту-выл төват аквторыг кит мән хасхатамыт. Тав ём-щакв сунсыглахтын ос хунтлан хөтпаг вос ол-нув. Проект вәрнэ хөтпат тыт ханищтахтым элаль тэланыл мұсхалыг то-туңкве вос вёрмысыт. Ты коныпал тән хащтәл хөтпа ёт пилтәл ос эс-самтаттәл потыртаңкве вос ханьщувлэгыт.

Мөтыт хөталәт Мария Тищенко китыглахтын нэпак майлас, тот кәсың элумхөлас савсыр предло-женият ловиньтым оценка хансы ос тәнаныл пуссын акван-ловиньтым тәра-паты, элумхөласн тыт ёмас ман лёлё рупитаңкве олы. Матыр нётмил тавён эри ман ати, манос такви хотьютн нётуңкве тахнув. Тувыл Татьяна Люба-

вина НКО рупитан колыт овылтыт потыртас.

Проект тэлаг вәрнэ мэгыс кұщайн аквьёт рупитан номтың хөтпат хөнт-туңкве эрэгыт. Тыи акв хотты шар кәркам хөтпа, номтыт молях акван-атнэ ос ты тэлат ёмщакв вәрнэ хөтпа, олн хөнтнэ хөтпа, элумхөлас нупыл сымы-ңыг суснэ хөтпа хөт ляпат акваг вос олыс, нётуңкве акваг вос вёрмыс. Тувыл проктәт хоты элумхөлас маныр вәруңкве паты, ос уральтым вос оныщитэ.

Маныр мэгыс ты проект щёпитаве, кәсың хөтпа вос вәгтэ. Аквьёт акван-нётхатым вос рупитэгыт, матыр тәрвитыт пөхан лаквтуңкве вос ханищтахтэгыт.

**Елена Федотова** НКО вәрнэ мэгыс маныр эрнэ нэпакыт щёпитаңкве ос реестрын хасхатуңкве – та урыл потыртас. Ту-выл та рупатат мэгыс ловиньтахтын вәрмалит эрнэг хұлтыглаңкве, таит пуссын тәра-паттувёсыт.

**Марина Кабакова** мэхум китыгласанэ, сосса мэхум олупса мэкыг нөх-вөрмалтан мэгыс манхурип проектыт щё-питаңкве вёрмэгыт. Ань матыр номт тән оны-щөгыт ке, ты урыл ләтың вос ләвөгыт. Тувыл тән ләтңаныл яныг нэпакын хасвёсыт ос төва проек-тыт этипәлаг акван-хөнт-хатыгламаныл сыс тәра



*Нётнэ маснутыл пөслахтасыт*

щёпитаңкве рөвыс.

Касум пәвылныл олнэ аги Оксана Федотова Тюмень ұст ханищтахтас ос хум вәрме юи-пәлт тув олмыгтас. Тав «Нумсаң ёх» центрыт овылтам тэ-ланэ ат ёрувल्याнэ ос элаль тотуңкве нёты. Окса-на мүй мэхумн ищхйпың утыт хосыт пұмыщ лөпсыт суссылтас ос манырсыр хурит, вәти кинат ос пот-рыт тув атуңкве рөвөгыт, та вәрмалитн пуссын ха-нищтасанэ.

Ты халт мэхум нас ұшлахтын мэгыс савсыр касылыл щёпитәлвёсыт. Кәсың хөтпа хорамың ләпанты вәрыс. Овыл этипәлаг Фаина Ишти-мирова ос Раиса Гав-рильчик таквсы пора урыл пұмыщ нак вәрыгласбг. Китыт этипәлаг Иван Любавин пасан тармыл ёнгын ёнгынutyт тотыс ос тувыл гитарал ёнгим мэхум эргысыт.

«Северный ветер» лувколн тотыгламав по-рат акв пұмыщ олыс, тот савсыр уйхулыт суссув. Екатерина Канева ты кол овылтыт потыртас, ты аг-мың-мосың, сакватахтам нйврамытн нётнэ мэгыс щёпитавес. Тән тот лувыл яласым пусмалтавет. Тот Нидерланды мөт хөн мәныл мәнь лувкве оныщөгыт, тав тоңхыл хури пөслы. Тувыл ты хури хотты мүй хөтпан мүйлуптаве. Ты элы-пәлыт тән кентныл мәнь нэпак-лөмтыт хартсыт ос хотьют сөт оныщи, тавён хури та мүйлуптавес. Ань лувкве ущты пөслум хуритэ Иван Ермаковын Когалым ұсн тотаве. Тот аквтупмат хұрум нэт сахил масхатым туйтың ос вөтасың порат ёмантэгыт. Төва хөтпат ләпанты кәсалэгыт, мө-таныт матыр номсым мөт ут хұлтэгыт.

Ань пуссын ханищ-тапыт «Северянка» нам-па ұшлахтын колт вә-рыглавёсыт, мүй мэхум тот олсыт, тыттувёссыт. Тувыл автобусыл Сергей хумн савсыр колытн ос Хуллор пәвыл мус тотыглавёсыт. Ань тот рупитан хөтпатн мән пұмашипа ләтың ләвёв. Ханищтан нэтын ос янас пұмашипа ләтың ләвуңкве таңхёв, тән сака яныг рупата вәрсит.



*«Благостыня» колн ялсыт*

**Тамара МЕРОВА**

# Эрыг тотнэ маныщи нэт

**Х**альүс район Саранпавылт Эрыг тотнэ маныщи ансамбль олы, «Эргин сим» лававе, тот Галина Николаевна Ларионова пуңкотты. Тав ётэ потрамасум, китыглахтасум, манах тал эргёгыт, ййквёгыт. Нән ань Элаль Галина Николаевна потре ловиньтэлйн.

– Мән 2002 тал пәсныл эргёв, тонт коллективув намаяслүв «Эргин сим». Овлэт Елена Ефимовна Качанова тав пуңкоттыс, тувыл 2007 талт Ольга Владимировна Лелятова кұшаиг патыс. 2021 талт ос ам пуңкотнэ нэг патувесум.

Ань сат нэт эргёв – ам ос ягәгиягум Нина Николаевна Загайнова ос Валентина Николаевна Герасимова, нилыт нэ Наталья Васильевна Албина. Мән пуссын Сұкырья павыл агит, тот самын патсүв, яныгмасүв. Тувыл Тамара Михайловна Калинникова, тав Лопмус аги, тот самын патыс. Мощ ётылнуве эргуңкве патсыг Наталья Калистратовна Филиппова ос Вера Николаевна Канева. Овыл хотал пәсныл мән Тамара Михайловнал эргимён, ань ущ ләвилтам нәквет

мощ ётылнуве ёхтысыт.

Кәсың мат хоты эрыг эргуңкве патэв, хоты ййкв ййквуңкве патэв, пуссын ам хансэгум, рущ щирыл лававе сценарий, таи щё-питэгум. Вәтихал акван-хонтхатыглэв, маныщи мәхманув вәрыглам эргыт ос ййквыт ханищтэв.

Юван Николаевич Шесталов поэтув хансеглам стиханэ эргыг вәриянүв, эргёв. Ам ос стихыт хансэгум, тә-наныл эргыг вәриянүв. Тувыл Тамара Михайловна Калинникова стихыт хансы, ос эргиянүв. Ләтнүв, пәс наканув хоттал ул вос соймёгыт, элаль вос тотавет, мән апыгрищанув ёт вөвиньтәлиянүв, мән ётув эргыт ханищтэгыт, эргёгыт, ййквёгыт.

– **Галина Николаевна, нән хөт эргегын, мөт хоты мән ялантәлэгын?**



«Эргин сим» нэт – Г.Н. Ларионова, В.Н. Герасимова, Т.М. Калинникова, Н.Н. Загайнова ос Н.К. Филиппова

– Саранпавлувт мән кәсың ялпың хөтал порат выступайтәлэв. Сұкырья павылт Уринэква хөтал янытлэв, тот эргёв. Мөт павлытн ос ұсытн вөвиньтәлавөв, Кульпасн ялсүв, тот эргысүв. Урай ұсн тит щёс вөвиньтәлвесүв, овыл щёс тув 2018 талт ялсүв, тувыл 2022 талт. Урайт эргысүв, тувыл Половинка павылт. «Силава» нампә этнопаркыт өлсүв, кұшаиг тот Ольга Александровна Фомичёва тав олы, сака ёмас эква. Тав мән ав

ұрыстэ, хоталь-әти мәшинал тотыглавесүв, тот татем ёмашакв өлсүв, мән авн сака мұстыс.

Ты порат, лүпта этпост, ос Хальүсн ййквыт ханищтан семинарын вөвиньтәлвесүв. Мән нила хөтпа тув ялсүв – Нина Николаевна Загайнова, Валентина Николаевна Герасимова, Наталья Васильевна Албина ос ам. Эргын коллективыт тув сәв маныл атхатыгласыт – Кульпасн, Восыңтұрныл, Хальүсныл ос Тэк павылныл өлсыт. Тот халанувт ханищтахтасүв, сәв эрнэ тәлат тәрапаттысүв.

Няврамытн ос мәнлат хөтпатн мән «Сәт тұрхул тэм әквув» ййкв суссылтаслүв, тән мәгсыланыл ййквсүв. Ты пәс ййкв, тав ййквнэ порат молямлаңкве ат эри, тувыл нэт вильтаныл ос кәтаныл лап вос пантыяныл. Тав өс акв нам оныщи – «Мөт щирыл өлнэ нэ хөтпат ййкв». Ты урыл тот потыртасүв.

Тэк павылныл өлум «Ас нэ» ансамбль «Күринька» ййквсыт, мән



Лүпта этпост Хальүст акван-атхатыглам мәхум

Әс таве ййквыслүв. Ханништан нә Фаина Павловна Иштимирова ләвыс, ты ййкв ханты ос мәнщи мэхум сәвсыр щирыл ййквияныл. Тувыл сунсуңкве патсүв, сөль, тән хунь ййквөгыт, колканыл акв ләгланыл нөхнүв вуйлыяныл, мән ос нас ёңхөв, ләгланув нөх ат утыгпәлиянүв.

Фаина Павловна Иштимирова сака ёмас, мўтраң нә. Мәнав сәв тәлан ханищтастә, сәвсыр эрнә, пұмыщ потрыт потыртас. Хумус ййквуңкве эри, масхатаңкве, та маныр, пуссын хұлтыглас. Калерия Акрамовна Супрун ос Любовь Васильевна Кашлатова әс сәв ёмас тәлат вәрсыг, аквагнётсыг, пұмыщ мāt суссылтасыг, автобусыл тотыглавесүв, тәнүтыл пәйтвесүв. Тәнанылн мән яныг пұмәщипа ләтың ләвөв, ты ханищтап мәнавн сака мўстыс.

Галина Николаевна мәнщи ос рущ ләтың коныпал саран ләтың вәг. Мәншлат порат тав «Асья кыа» (Алпыл сәрипос) намба саран мэхум ансамблит эргыс. Ты урыл тох ләвыс:

– Ам хунь совхозн Пошивочный цехын патхатасум, тот сака сәв саран әгит, саран экват рұпитасыт. Тән сака нётнәг эргысыт саран эргыт, тувыл группа вәрсыт, «Асья кыа» наме. Ам саран ләтңыл мән тәгыл потыртаңкве хәсәгум, мән тот пуссын акваг эргысүв.

Тент юнтнә колнакт ам әтум рұпитасыт Мария Алексеевна Бабилова, Клавдия Алексеевна Захарченко ос Клавдия Прокопьевна Филиппова. Әгит ам нуплум ләвөгыт: «Наң ос эргуңкве таңхөгын, хәсәгын, мән әтүв эрген». Тувыл ам тән әтаныл

эргуңкве та патсум, акваг репетициян ялантасүв, саран эргыт ханищтасүв. Клуб колныл Яков Григорьевич Терентьев ёхты, хум баяныл ёнгыс, тав әтә эргысүв.

Та юнсахтан колувт Александра Егоровна Рокина пұңкотыс, тав әс мән әтүв эргыс, сака ёмас нә, таве мән янытласлүв. Хунь ущ патсум эргуңкве, 1985 тәлт туй порат, Ханты-Мансийск үсн вөвиньтәлвесүв, тот эргысув, ййквсүв. Усын әс ялантәлсүв, тот сыре-сыр фестивалит вәрыглавөсыт.

Ань мән «Эргин сим» группав ос «Асья кыа» саран хөтпанув авкәт вәтихал выступайтәлэв, акваг-хөнтхатыглэв, үнлахөлэв, щәй аөв, потрамөв.

**– «Лүймә сәрипос»  
газета нән палтын то-  
тыглаве?**

– Мәнщи газета ам хосаттәгыл ловиньтылум, таве акваг үрилум. Хунь хоса әтим, сымум щәрги, почта тәтапум палт вәтихал хәйтәлэгум, сунсылум, мәнщи газетав олы ман әти, тотвес ман әти. «Лүймә сәрипос» газета ловиньтан хөтпатн ләвөгум, мәнти газетав вос ловиньтыяныл, щәнә ләтңув ул вос ёрувлыяныл, вос потыртәгыт, нывраманыл вос ханищтыяныл. Хөтпа щәнә ләтңе вәгтә те, тав пәс накыт, потрыт, мөйтыт вәганә. Мәнти ләтңув тәл олуңкве тәрвитың, сым тиврыт сома тәтыла.

Газета вәрнә колт рұпитан хөтпатн яныг пұмәщипа ләтың ләвөгум. Элалә әс аквтох сәв пұмыщ потрыт хансән, ляххалыт, мәнщи мэхманув овылтыт ос пәс наканув урыл потрыт щөпитэв. Пустәгыл өлән, Төрүм әт, Отыр әт өлән!



«Асья кыа» ансамбль, Галина Николаевна ёмаспал нупыл лөбли. Ханты-Мансийск үс, 1985 тәл



Н.Н. Загайнова, Г.Н. Ларионова, Л.В. Кашлатова, В.Н. Герасимова, Ф.П. Иштимирова ос Н.В. Албина



Хәлүст ййквыт ханищтасыт

Галина Николаевна сака сымың элумхөлас, такви мире, щәнә ләтңе янытлытә, элалә тотытә. Мәнщи ләтңыл стихыт ос потрыт хансы, ныврамытн ос мәншлат хөтпатн нөты, потыртыянә, ань ләтңув ос пәс наканув вос вәганыл, вос ханищтыяныл.

Мән, «Лүймә сәрипос» газета вәрнә мэхум, Гали-

на Николаевна ос «Эргин сим» эрыг тотнә нәквет янытлыянүв, сәв ёмас, сымың ләтңыл кәтыянүв! Пус кәт, пус ләгыл вос өлэгыт, яласэгыт, эргөгыт, Нәй-Отыранылн вос үргалавет!

**Светлана  
РОМБАНДЕЕВА**

# Няврамыт палт сәв тәл ләккарыг рүпитас

**М**әлләнүв хөнтаң мәньцит өлнә мән ялсум, тот Хөтал нупыл пүрлахтын ялпың хөтал вәрыгласыт. Музей кант ёмыгтым акв эква ёт потыртасум. Мән потрумән нән элаль ловинтәлбн.

– Наң нётнә супыл масхатым ёмыгтәгын, наңти урынтыл потыртән, хунь ос хөт самын патсын?

– Ам намум Вера Афанасьевна Бельмесева, амти Чейметовыт мәньщи колтәгылныл өлэгум. Тыт мән яныгпәла хөтпат «Возрождение» клуб өньщөв, тув ялантәв. Тув матум экват ос мәньнүв экват ёхталэгыт, аквёт кәтыл матыр-әти щаквщөв, юнсхатөв, сагөв.

Ам 1954 тәлт самын патсум, әнумн 70 тәл. Тыт Верхние Бараки пәвыл хуньт өлыс, ам ос акв эщум тот самын патсумән, мощ өлсүв ос Половинка пәвылн вәнтлысүв. Ләвөгыт, тонт Евра пәвыл нәйн ёсвес, таимәгсыл омагум-әтягум мөт мән вәнтласыг. Мән эщум тыт Половинкат самын патыс. Мән щөмьявт нила няврам өлсүв – яныг каңкум ос мән хүрум әгит.

– Омагын-әтягын урыл потыртән, тән хотыл өлсыг?

– Ам әтям мәньщи хум өлыс, тав наме Афанасий Данилович Чейметов. Омам руц мәныл тыг хуньт тётвөсыт. Әтям алыщлапың хум өлыс, тыт хунь леспромхоз вәрвөс, тав тыг рүпитаңквө вөввөс. Та порат тәнүт нусаг өлыс, таимәгсыл тав мәхум вөрныл тотнә тәнүтыл тыттуңквө патсанә. Тав сәвсыр үйхул

кәтын-паттыс, тисупат, щөпрыт пәтлуптас, вөр сәлы манос янгуй телекми, таит ос кәтын-патталас. Ят хул алыщлас, хумус вөрмыс, тащырыл та алыщлас, вөраяс, рүпитан мәхум тыттысанә. Тав мәньщи хөтпа – кәсың түр, кәсың вөр өмщакв вәсанә.

Ам ты Половинка пәвлүт нөлөлов класс әстласум, Ханты-Мансийск үсн медущилищан мәнь ләккарыг ханищтахтуңквө минасум. Ханищтахтамум порат әгит ёт румалахтасум, тасәвит юртаги хөнтсум. Хунь ханищтахтын мәныл әстысүв, ам тәнаныл Урай үсн рүпитаңквө вөвсанум. Мән нила әги – аква Касум пәвылныл, мөтан – Реполово пәвылныл, хүрмит – Кульпасныл өлсыт. Урай үс тонт уц унттаве, йильпи пүльница рүпитаңквө патыс, мән пуссын тув вуйвесүв, сәвсыр отделениеятын. Өлнә колнакыл общежитият майвесүв, тасәвит мәньлат мәхум мән тот аквёт өлсүв. Рүпитаңквө сака ёмас өлыс.

Тувыл ам хум вәрсум, няврамум самын патыс ос садик та порат моща өлыс, няврам молях ат вуйвес. Ам мәнь няврамыт үрнә колн ләккарыг патхатсум, няврамум тәра тув вуйвес. Тох ам акваг тот та рүпитасум, нила нявраманум тот рүпитым самын патсыт. Ань пуссын



В.А. Бельмесева

щөмьяңыт, ам сәт апыг ос тит апыгняврам өньщөгум.

Ётыл та садикув лапантвес, ам савалап няврамыт өщнә колн патхатасум, тот изолятор колнак акваг рүпитасум. Төва әгмың-мосың няврамыт акваг уральтаңквө эрсыт, тән щәнянылн-әщанылн хот-арыгтаптувөсыт, тәнаныл сака сәль, пус няврам холът өлуңквө ат вөрмөгыт. Тот ам пенсиян патхатсум ос элаль рүпитасум ос мөлты уц пөхын минасум.

– Ань улпыл уцлахтәгын? Маныр вәрим өлөгын?

– Ам руманәнум ёт акваг акваг-хөнтхатыгләв, юнсхатөв. Тыт ты мәньщи супыт юнтсүв, сәвсыр хорамыт сакныл хартөв, ләгыл маснут өс мәнти вәрөв. Вәти совья вәит юнтсүв, ётлаң вәит сәтапыл сагөв нуйныл тучаң юнтсүв. Мәньлат мәхум мәнти пал-

тув такос вөвиянүв, тән ат кәсәщөгыт, акваг ищхыпың утыл капыртэгыт.

«Умка» нампа няврамыт садикын тай ялантәв, тот тән элы-пәланылт йиквөв, эргөв, ты кастыл мәнь няврамыт мәгсыл эргыт ханищтасүв, сөвырквө урыл эргөв. Тән ялпың хөталыт порат мән мәгсылув эргөгыт, стихыт ловиньтәгыт, тох ты пүмыщ щырыл өлэв, халувтакван-нөтхатөв.

Силага пәвылт сәв ялпың хөталыт вәрыглавет, тув акваг вөвавөв, ялантөв.

Мән ты ятил экваквөн пүстәгыл өлнә ләтың ләвөв, мәхум пусмалтым сәв тәл рүпитас, ань ос культура нөх-вөрмалтым хөт-әти яласы.

Яныгпәла хөтпат янытлан хөталыл «Возрождение» колың мәхум янытлыянүв!

Галина КОНДИНА

[www.khanty-yasang.ru](http://www.khanty-yasang.ru)

## Омаге-әтяге ханищтан хөтпаг өлсыг

**Х**өнтаң мәньшит ань хосат тәгыл тәнти ләтһанылтыл ат потыртәгыт, хот-ёрувласаныл. Ань ләтың вәнә хөтпа атпыл хультыс. Учинский музей кант ялпың хөтал вәрыглым порат ам акв Эква ёт потыртасум, тав наме Ольга Анатольевна Сургучёва.

– Ольга Анатольевна, наң хотыл тыг ёхтысын? Хөт өлэҕын?

– Ам ань «Возрождение» нампа колн ялантан махманум ёт тыг Урай үсныл ёхтысум. Мән хөт-әти яласёв, эргёв, йиквёв. Ос эргункве ат те вөва-вёв, мән нас ялпың хөтал сунсуңкве, мүйлуңкве ялантёв.

– Наң хөт самын патсын? Хөт яныгмасын? Наңти омагын-әтягын урыл потыртән.

– Ам Чейметовыт рүт-ныл өлэҕум. Әтям ханты хум Анатолий Петрович Сургучёв өлыс, омам Фаина Афанасьевна Чейметова, мәньци нә өлыс. Тән мәньлат порат Ленинград үст Герцен нампа институт әстласыг ос тыг тәнти яныгмам мätән Хөнтаң районнын рүпитаңкве ёхтысыг, Алтай павылын өлмыгтасыг. Әтям атпан нупыл тит тәл

школа күщаиг рүпитас, омам акваг завучиг өлыс.

Мән пуссын Алтай павылт самын патсүв, тот яныгмасүв. Щёмьявт мән нила няврам яныгмасүв – каңкув, тувыл мён Тамара ягәгимтыл юртың няврамыг ос питипатта мәнь эщув.

– Ань тән хөт өлэҕыт?

– Тамарам Ямал мät Тазовский павылт акваг өлыс, пенсиян патхатас ос Тюмень үсн өлмыгтас. Каңкув Алтай павылт өлы. Мәнь эщув Коғалым үст өлы. Ам тай Урай үст өлэҕум. Мән пуссын щёмьяңыт, няврамыңыт.

– Наң омагын-әтягын сас няврам ханищтан хөтпаг тасәвит тәл рүпитасыг, хотыютын тән хольтән няврам ханищтан хөтпаг рүпитас?

– Әти, әтяв хуньт лавыс: «Нявраманум нәмхотыют школат рүпитан хөтпаг



О.А. Сургучёва

ханищтахтуңкве ат тарты-яну, щёмьявт тамле тит хөтпа төвылхаты!» Тох мән нәмхотыютув ат ханищтахтыглас ос тувле нупыл ат номсыс. Ань туп акв апуг шыколат няврамыт ханищты, тав Алтай павылт рүпиты.

– Наңти хөт рүпитасын манос эрың иң рүпитэҕын?

– Ам хус тәл почта колт рүпитасум ос хус тәл савалап няврамыт колт рүпитасум. Щәнянылн-әщанылн хот-оссувлым няврамыт янмалтасум, тәнаныл тыттым, өньщим рүпитасум. Ты няврамаквет ам сака эруптыяну ос пенсиян миначасум, тувыл пөхын патхатсум. Юн нас тох өс ат үнлэҕум, ань «Возрождение» колн ялантэҕум, тот мән матыра-әти вәрёв, юнсхатёв, сәтапыл сагёв, эргуңкве, йиквуңкве ханищтахтёв. Тох өлуңкве анумен әти марщум, кәсың хөтал махум ёт хөнтхатыглэҕум, потыртэҕум.

Урай үст ам 1981 тәл пәсыл өлэҕум, ты элы-пал Куминский павылт почта колт рүпитасум. Ётыл анёквamn яныг үсн

вөввёсум, тыг та йисум.

– Наң «Лүймә сэрипос» газета урыл хулыгласын? Тамле нэпакыл тотыгла-вен?

– Ты газета тай ам, вәим, вәглум, таве акваг үрилу, мәньщи ләтың аткос вәглум ос нас сунсыглылум, тав татем нётнэг вәраве, хурит акваг сунсыглыяну. Ань ос вәңкве патыслум, ищхйпың лөпсыт мәньщи потрыт хөнтыяну, тот руц ләтһыл толмашлавет, таит ловиньтэҕум. Тувыл турсуил хансым потрыт лавёгыт, өс тув вәравет, румәгиянумен тах суссылта-вем, хөнтыяну. Мәньщи потрыт хунтлуңкве сака таңхёҕум. Тыи, улпыл, сы-мумн хартавем, таимәг-сыл номтум татем ёма-сыг ёмты.

Ольга Анатольевна Ве-ра Афанасьевна Бельме-сева ёт ляпа рүтыг өлэҕ, тән лавёг, аквёет акваг яла-сёг, аквёет щаквщег, тох ты акван-нётхатэҕ. Ятил нэквегн пуствәгыл өлнә ләтың лавёв, нявраманён, апганён вос нётавег.

Галина КОНДИНА



Половинка павыл музей

## Щаквцин урыл потыртасыт

**С**үкыр этпос 16-20 хөталанэт Ханты-Мансийск үст «Төрүм Маа» музейт щаквцин пормасыт вәрнэ ос тән ураныл потыртан мәгыс семинар вәрыглавес. Округувт ос Ямал мāt дәнэ сосса мāхум акван-атхатыгласыт, китхуйплов үсытныл ос пāvлытныл ёхталасыт.

Өвыл лāтың музей кўщай Людмила Александровна Алфёрова тав лāвыс:

– Паща дльн, ятил мир! Элы мāныл ёхтум хөтпатын пұмашипа лāтың лāвөгум, матъёмас ёхтысын, мāн кāсың хөтпа ёмас номтыл үрилүв. Төва мāхманув Ямал мāныл дльэгыт. Томск үсныл учёный хөтпа Яков Александрович Яковлев ёхтыс, тав музейн сāvсыр пұмыщ нэпакыт тотыс, мөлхөтал мāнав мүйлуптасанэ. Ос мак таи, ань ты семинарын сāv мāньлат хөтпат ёхтысыт, тащиңк вәрнэ тэланув ат сөймөгыт, элаль блуңкве патэгыт.

Тувыл семинар рұпататэ та өвылтахтас. Акв колнакт мāхум научный докладыт хўнтлысыт, потрыты урыл дльсыт: Тюмень үст дльнэ исторический наука кандидат нэ **Аксана Александровна Богордаева** ищхйпың ут хосыт пормасыт дльпыл

сартнэ урыл потыртас, ань лүй мāньщиянув ос хантыт пёс тāгыл пормасаныл, хансаныл манарыл сартыгласаныл, хорамтāлсаныл. Искусствоведение кандидат нэ **Наталья Николаевна Фёдорова** вәрим тāныт нэгумтан утыт урыл потыртас. Народный мастер России **Зоя Никифоровна Лозямова** потре ханты сāграп урыл дльсыт, тав лāvме щирыл, кāсың тэла мāгыс янас сāграп дльы – нāйив сāгруңкве, вөраяңкве ос хўл алыщлаңкве, матырāти мāщтырлаңкве, ёргашлаңкве, та маныр. Ямал мāныл ёхталам ханты хум **Илья Иванович Ребась** сāңквилтапыт урыл потыртас, тав Ханты-Мужипāвылт дльы. «Живун» нампа этнографический парк-музейт рұпиты. Щеркалы пāвыл этнографический музей кўщай **Валентина Ивановна Пащанина** мāньхāпыл хўл алыщлан



Я.А. Яковлев потырты

тэла урыл потыртас. Научный сотрудник **Яков Александрович Яковлев** потре дль сāграп дльыт дльыс, тав лāвыс, сāграп – ты нас сāгырхатан пормас хунь, тав мāньщи ос ханты мāхум мāгыс сака эрнэ пормас, дльнэ кол үргалы, хөтпа үргалытэ, тав дльнэ сака яныг пāрыс тоты.

«Төрүм Маа» музейт рұпитан хөтпат дль потыртасыт. Педагогический наука кандидат нэ **Раиса Германовна Решетникова** та дльыт лāвыс, музаянылт манхурип пормасыт мāщтырлан семинарытт вәрыглавёсыт, ханты лātңыл хумус лāвавет. Музей кўщай вәрыңын хөтпа **Эрика Петровна Сургутскова** щаквцин пормасыт, сāvсыр алыщлапыт урыл

потыртас, коланылт ань мансāвит пормас акван-атым дльы.

### Суссылтапыт ос ханищтапыт дльсыт

Ат хөтал сыс щаквцин пормасыт суссылтап вәрыглавес: сыре-сыр сакаит ос сāграпыт, пāсыглапыт, тән ос сэтап вәрнэ пормасыт, дльпыт ос мөт сāv дльнүтыт. Кāсың пормас манарыл щөпитаве, ты урыл Касум пāвылт дльнэ мāщтыр хөтпаг потыртасыг Яков Никифорович Тарлин ос Валентина Григорьевна Тарлина. Тамле пормасыт ёт тән кāсың хөтал рұпитэг.

Хөт колнакытт янгемāне щаквщисыт, сāvсыр пормасыт вәруңкве ханищтахтасыт. Таныт нэгсалан ут щөпитаңкве мā-



Акван-атхатыглам мāхум



Ёргашлахтын хөтпат



*З.Н. Лозямова потырты*

хум **Данил Николаевич Покачевын** ханищтавёсыт. **Анатолий Александрович Каюков** ёт пәсыглап вәрсыт, ханты щирыл «ёш пур» ләваве.

**Эльвира Никитовна Покачева** нә хөтпат тән вәруңкве ханищтасанэ. **Вера Егоровна Паньшина** ёт хөтал нәглын ёр нупыл өлнэ ханты тучаң юнтсыт. **Валентина Григорьевна Тарлина** пёс порат щёпитәлым өльпыт урыл потыртас, нә хөтпат совныл ләгыл маснут юнтуңкве, хансал щуртуңкве ос өльпыл сартуңкве ханищтасанэ. Хәльүсныл өлум маньщи нә **Надежда Петровна Пузина** ёт нәквет пәля совныл сәтап вәрсыт.

**Мәхум щәгтым ханищтахтасыт**

Акван-атхатыглам мәхум ёт потрамасум,

тәланыл урыл китыгла-санум, манарн тыт ханищтахтасыт. Хәльүс район Кульпас пәвилныл Светлана Николаевна Немкова ёхталас, тән вәруңкве ос пәля совныл сәтап щёпитаңкве ханищтахтас. Тав ләвыс, матьёмас тамле семинарыт вәрыглавет, ань тән вәрнэ тәла тәрапаттыстэ, пормасанэ мүсхал щирыл юнтуңкве патыянэ. Хәльүс нә Надежда Петровна Пузина өс ёмас номтыл щаквщис, төва тәлат яныгмаме порат вәщинтәлсанэ. Ты маньщи нәквег өвылтыт ам тах акв хотты газетат хансэгум.

Сургутский районныл өлум ханты нә Эльвира Никитовна Покачева ләвыс, маньтәгыл тән вәри, тучаң, ләгыл маснут, сахи ос мөт маснут юнты. Пёс мәхманыл хумус мәщтырласыт, тох юнсахты.

Тыг мәхум ханищтаңкве вөввес, тән вәрнэ тәла вос суссылты, ләви, нә хөтпат щәгтым ханищтахтасыт.

Зоя Никоновна Тарлина Касумныл ёхталас. Тав ома тэ, щәщёквәге-анёквәге тән акваг вәрсыт. Тыг ань ханищтахтуңкве ёхтыс. Сәв матыр тәра-паттыс, насати, тән вәруңкве нас хунь, сәв мўтра вәңкве эри. Ань вәгтэ, элнәң мәхум тән хумус щёпитасыт, тувыл пормасаныл юнтсаныл. Нә мовиньтым ләвыс, төва пормасанэ нас сәтапыл юнтыгласанэ, ань тай туп тәныл юнтуңкве патыянэ.

Научный сотрудник Наталья Евгеньевна Краснопева хөтал нәглын ёр нупыл өлнэ ханты тучаң вәруңкве ханищтахтас, Вера Егоровна Паньшинан хўлтыглавёсыт. Наталья Евгеньевна Хәльүс район Пугоры пәвилт самын патыс, яныгмас. Анёкватэ тучаң өньщас, тот сәвсыр эрнәпормасанэ өщсанэ. Нә ләвыс: «Тамле ханищтапыт атхунь эрөгыт вәруңкве, ты хөталыт сыс мән ётув тасәвит маньлат хөтпат мәщтырласыт, юнсахтасыт. Тәнанылн нётэв, манти өс ханищтахтэв».

Нэпакыт өщнэ колт рўпитан хантынэ Надежда Михайловна Постика тох ләвыс: «Ты сака ёмас хөнтхатыглап, тыт ам тән вәруңкве ханищтахтэгум. Хумус рўпитаңкве эри,

*Эльвира Никитовна хўлтыглавёв. Музейн ам хўрмит хөтал ты ёхтысум тән вәруңкве, этипәлаг юв ёхтэгум, ләгланум-кәтанум вәгтәл патэгыт. Номсэгум, ос мән оманув, щәщёкванув-анёкванув аман хумус өлсыт?! Тән вәруңкве, тынтлахтаңкве, юнсахтаңкве ос мөт тәрвитель рўпата вәруңкве пуссын алымасыт, вәгтәл патыгласыт ман ати, та-вагт».*

Ханты аги Виктория Эдуардовна Отшамова ЮГУ колт нилыт курсыт ханищтахты. Тав ләвыс, «Төрүм Маа» музейн акваг щалтапәлы, тыт сәвсыр суссылтапыт ос ханищтапыт вәрыглавет, сосса мәхум ёт потрами, қатыл матыр мәщтырлы. Аги ләвыс, пёс накыт вәңкве эри, элаль тотуңкве, төнт ты пўмыш тәланув, щәнь ләтһанув тах элаль өлуңкве патэгыт.

Ты хөнтхатыглапын ат хөтал сыс 346 хөтпа ёхталас, потрыт хўнтлысыт, ханищтахтасыт. Мәхум атпан арыгтем йильпи пормасыт щёпитасыт, пуссын музейт хульгуптасаныл. Пормас тув мим кәсың хөтпа янытлавес, наме ёл-хасвес, янытлан нэпакыл майвес.

**Светлана РОМБАНДЕЕВА**



*Тән вәрнэ нэт*

# Нэ саами махум пёс накыт пёслыянэ

**Р**үтыг өлнэ финно-угорский мирыт ма́нь таквс Э́тпос ка́сың та́лт та́нки өлнэ ма́нанылт ялпың хө́талыт ва́рыглэ́гыт. Та́н тув мүй хө́тпат вөвё́гыт, тувыл хотты ханищтахтын манос у́щлахтын колытыт аквё́т хө́нтхатыглахтынэ́ныл порат ша́нь ла́тңаныл ос пёс йис наканыл Э́лаль тотнэ ма́гыс матыр ва́рёгыт. Тамле тэ́лат ва́руңкве хө́йхаты, то́нт са́в мирыт та́нки халанылт ё́мщакв ва́йхатэ́гыт ос акван-ю́рщхатым Э́лаль өлэ́гыт.

Мө́лал Москван я́лумв порат са́всыр мирыт ё́т ва́щинтахтасу́в. Ань тот саами ма́хум пёс на́каныл ва́нэ ма́гыс акв нэ́ ё́т ва́йхатасу́в ос потыртасу́в. На́ме **Ольга Михайловна Пескова**, тав Мурманский область Кольский район Моло́чный па́вылт «Гармония» на́мпа клуб-колт ку́шай нэ́г рупиты.

Тав саами ма́хманэ ө́вылтыт потыртан ши́рыл не́тнэг пё́слум хурия́нэ суссылтас ос ка́тыл су-венир ва́рнэ ханищтап щё́питалыс. Тав пасанэ пө́хат лю́ляхө́лым нэ́ китыгласлум, маныр-сыр утыл тыт мүй ма́хум пү́мщала́янэ. Тав ла́выс:

– Мүй ма́хум ам акв ханищтапыл пү́мщала́янум, ру́щ ла́тңыл «ма́стер-класс по технике пи́рографии» ла́ваве. Саами ма́хум «петроглиф» пё́сыт о́ньщё́гыт, ка́сың пё́с матыр ху́лтыгылы. Тамле пё́сыт

саа́мыт а́хвтас тармыл ос койпанылт пё́слысыт. На́н а́ньтыт нэ́пак-ло́мтыт хотты пё́с вуё́н ос таве ма́нь па́ртло́мт тармыл пё́слэ́лың, тувыл о́льпыл сарту́ңкве рө́ви. То́ванакт пё́сыт ма́н исум ке́рыл ща́ритым пё́слыянү́в, тамле ва́рмалы ты пи́рографияг ла́ваве, ма́н а́нь нас хас-на́ййвыл пё́слыянү́в ос хора́мтыянү́в.

Сунсэ́н, ты пё́с – хө́нт хум ну́пыл ху́лты ос тав аква́г но́х-паты, мо́таныт а́ртмын тэ́ла тотэ́гыт манос Э́лумхө́лас пу́ста́гыл вос о́лы. Пы́грищит вө́раян ос ху́л алыщлан порат со́т вос о́щсыт, я́нгыщ а́ртмил пё́с пё́слэ́гыт. Ты утаныл сумкан манос щё́пн пи́нияныл, таве хө́т-а́ти ё́т тотыгы́ляныл.

То́ва ху́рит акв нэ́пак-ло́мтыт ө́лэ́гыт, тыгыл акв хотты хури пё́слуңкве рө́ви. Ко́с вы́гүв, хум хө́тпа ху́л алыщлаңкве ке́ яланыт,



О.М. Пескова

ту́выл акв хотты пё́с ва́ри, то́нтава́квагсо́то́ньщу́ңкве паты.

Нэ́ хө́тпат ху́рум яга́ги пё́с я́нгыщ вы́гыт, ты Са́ракка, У́кса́кка, Ю́кса́кка, та́н ша́няныл на́ме Ма́дера́кка. Та́н пу́ссын хө́т-а́ти не́тэ́гыт, ма́хум та́н ну́пыланыл ё́мас о́лупса по́йкщё́гыт. Акв яга́ги ө́лнэ ко́л у́ргалы, мо́танэ а́ра́щ ос ху́рмит яга́ги ня́врамыт у́ргалы.

Тамле ханищтапумт ам саам ма́хум пё́с йис на́каныл урыл мүй ма́хумн потыртэ́гум ос та́н та́нки ма́гсыланыл сувенир ва́рёгыт. Тувыл та́н саами му́траң тэ́лат ос пёс накыт ва́нэ́г Э́лаль о́ньщияныл та́х.

Ю́н ам шко́лат ня́врамыт

акв тамле ханищтапыл ва́рыглы́янум, я́ныг хө́т-пат клуб-колн ё́хталэ́гыт. То́ванакт мо́виньтэ́гум, па́вылт ам ю́ртнэ́нанум пу́ссын 84 та́ланыл. Мо́т ма́н во́виньтальнэм порат аква́г пү́мышыт ва́рмалит суссылтэ́гум.

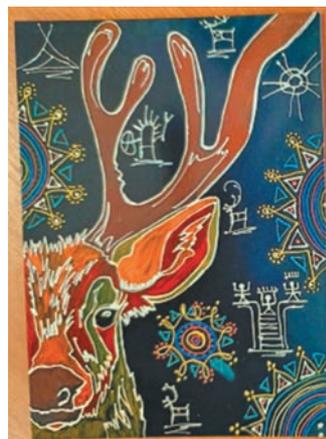
Тувыл амки ху́рит пё́с-лэ́гум ос хө́т-а́ти касы́лыт касэ́гум. Мө́лал ам пё́слум хурия́нум почто́вый откриткан ва́рвё́сыт. Ты тэ́ла а́нумн са́ка му́стыс.

Ольга Пескова Ха́нты-Ма́нсийск у́сн 2022 та́лт во́виньтальвес, то́нт тав «Зо́лотые имена наро́дов Росси́и» касылыт лауреаты́г ё́мтыс ос дипло́момыл мүйлупта́вес. Тав во́ртло́нут ка́тла ханса ос ня́врам ла́гыл патта́тэ аква́к ла́квын пё́слыса́ге, та́ ши́рыл у́йхул ос Э́лумхө́лас аква́н-ю́рщхатнэ́ нак ө́вылтыт номсыс.

Саами ня́йт хө́тпаг нэ́ пе́риё́гыт, ша́нь ла́тңыл та́н нойды́г ла́вавет. Тувыл саами нэ́квет мо́т национа́ль-ность хум ва́руңкве та́рта́вет, ос ня́враманыл туп саами ло́виньтахтэ́гыт. Та́нки ө́вылтыт ла́внэ́ныл хо́лыт, та́н ке́лпаныл са́ка ё́рыг о́лы.

Та́мара МЕ́РОВА

[www.khanty-yasang.ru](http://www.khanty-yasang.ru)



# Пыгрищ ос Мёңкв Экваг-ойкаг

(мāньщи мōйт)

Акв пыгрищ вөрн ми́нас. Вёрт ё́мимётэ, яңкылма хосыт ё́мимётэ, аквмат сунсы: аманыр-сыр ут ты вōпсыты ман матари. Тув ляпаннув пыгрищ ми́нас, насати, Мёңкв-ойка яңкылман ёл-нопум. Мёңкв-ойкан кāsалавес, рōңхаве:

– Апыкве, тыг ялэн!

Тав тай пилы, тыхал сысы кос мины.

Та вōваве:

– Тыг ялапālэн, апыкве, ам ёл-нопсум! Аквын-экв тыг вōвёлн, ам ащирман ты тэвем, наң тай āнум нōх ат вёрмилн хартуңкв. Аквын-экв палт ялэн. Ты морсың мāt колум ты олы.

Хултумтэ: «Тыщир ми-

нэн, тах ам колумн тув та нёглапёгын».

Пыгрищ та мины. Ё́мыс, ё́мыс, сōль, лāvум мātэт, сүйт кол ўнлы. Тув ёхтыс ань, юв-щалтуңкв ман матыр кусы, сунсы: Мёңкв-экв пыгрище āпан хасым ўнлы, тортāl та вораты, тортāl та сāңхи – āпатэ хот āл ты сакватытэ, та сāңхи. Элумхōлас атын эрттам похратавес, тōна сāңхи. Пыге такос рōңхитэ, ат пōйты, та воратāлы, āпатэ āла ты сакватытэ. Вōңхуп āлмаяс Мёңкв-экв, вōңхупыл пуңкыт такос юныгтāлытэ, шар нэматаре āти! Ул такем та ёр нявраме, луванэ вōңхупыл ат и курщатавет, тāкыщ ат и хōяве.

Тав ань пыгрищ лāви:  
– Аким ойка яңкылмат ёл-нопум, тох лāвыс: «Аквын вōвёлн, ам ащирман ты тэвем, āнум нōх вос хартытэ».

Ань Мёңкв-экв пыге тай вōңхупыл вёлатапастэ, āвитэ лап-пантапастэ, пыге та хультыгпас. Та ми́насыг.

Мёңкв-ойка палт ёхтысыг. Экв ань хумитэ хотмус нōх-хартуңкв вёрмыстэ, нōх-хартыстэ.

Пыгрищ нупыл лāvёг:  
– Мён колмён ялэн, мён палтумён ялэн.

Пыгрищ ат мины, пилы, лāви:

– Ам ат минёгум, юв минёгум.

Минуңкв ат таңхи.

– Я, наң мён палтумён ат ялсын, манарыл мыглумён?

Мёңкв-ойка экватэ нупыл лāви:

– Наң акв тāйтын як-тэлн, маёлн.

Суп тāйтэ (Мёңкв-экв) яктапастэ, хāлматастэ, та мистэ. Пыгрищ акван-пёрыгтастэ, хотталы пиньстэ, юв та тотастэ. Юв та ми́нас.

Юв ёхтыс, пāлыг-тāрамтастэ – таяныт та тāйт!?

Щāняге-āщаге, кол тāгыл элумхōлас пуссын суп вāрсыт. Тāйтэ (Мёңкв-экв) ул таяныт та. Тасомит тōрыл та маиме, пуссын суп вāрсыт!

Тувыл тай тāнки вāганыл, воссыг тув ялме мат лātңе ат потыртас. Аман о́с тув ялантас, аман ат ялантас, такви вāгтэ. Тащир та потыртāлвес, потре тув та холас.

# Хоса лэгул сākваляк

(мāньщи мōйт)



Ишхилпын мāt вим хури

Пёс, лāvёгыт, аквматэрт такем ты ащирмаңыг ёмтыс. Акваг та ащирмаң, акваг та ащирмаң. «Ащирман ты тэвёв, маныр тыяныт ащирма?!» – мāхум лāvёгыт. Аквматыр нумын о́лнэтэ, акваг тулыт хот та осгианэ, та осгианэ. Тул ёхталы - хот-осгасытэ, тул ёхталы - хот-осгасытэ, тулыт акван-атянянэ.

«Ты маныр тыяныт ащирма? Ащирман ты тэвёв!» – мāхум лāvёгыт.

Сākваляк нōх-тахам. Хōт тул хурыг осгын мā олы, тув тахам. Тул хурыг пāлыг-нāхвасамтэ. Воссыг ху́рге лап ат юнтхаты, воссыг лап ат нёгхаты. Мā янытыл та пулхатам, мālтыпыг та ёмтум.

Ёлы мāхум лāвнёныл: «Ты хорамың ўйн тул хурыг пāлыг та нāхвасавес».

Тувыл сākваляк таимāгыс май лāvаве – элумхōласн онтас вāрыс, тул хурыг пāлыг-нāхвасастэ – таве алуңкв ат рōви.

Хоса лэгул сākваляк тул хурыг пāлыг-нāхвасастэ. Тул хурыг пāлыг-покматас – тулыңыг та ёмтапас, мālтыпыг та ёмтыс. Ат ке нāхвасастэ, мāхмыт ащирман тэнувет.

**Александра Васильевна  
Анямова мōйтыг  
А. Алгадьеван нэпакн  
хасвесёбг**

Лүймә сәрипос  
(Северная заря)  
№ 19 (1325), 10.10.2024  
Соучредители  
Дума, Правительство  
ХМАО – Югры  
Издатель  
Департамент внутренней  
политики  
ХМАО – Югры

Редакция  
ВРИО главного редактора –  
**Рагимова Н.В.**  
Телефон (3467) 33-24-02  
Заместитель главного редактора –  
**Кондина Г.Р.**  
Телефон (3467) 33-22-72  
Ответственный секретарь –  
**Узель В.В.**  
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:  
628011, г. Ханты-Мансийск,  
ул. Комсомольская, 31  
тел./факс (3467) 33-17-52  
E-mail: [gazeta@khanty-yasang.ru](mailto:gazeta@khanty-yasang.ru)  
Газета размещена на сайте  
[www.khanty-yasang.ru](http://www.khanty-yasang.ru)  
Отпечатано:  
ООО «Новости Югры-  
Производство» г. Сургут,  
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы **04399, 54399**  
Тираж **1710** экз.  
Заказ **4315**  
Цена свободная  
Мнение авторов  
публикаций не  
обязательно отражает  
точку зрения редакции.  
Газета зарегистрирована  
Управлением Федеральной

службы по надзору  
в сфере связи,  
информационных  
технологий и массовых  
коммуникаций  
по Тюменской области,  
ХМАО-Югре и ЯНАО.  
Свидетельство  
о регистрации  
ПИ №ТУ 72-00795  
от 23 января 2013 г.

**12+**

# Хөнтәң мәньщит щәнь ләтың ханищтәгыт

**Х**өнтәң район Кондинский пәвыл школа 2008 тәл мус сосса нъяврамыт ханищтан колыг ловиньтавес. Төнт 2-7 классыт әгирищит ос пыгрищит урок щирыл мәньщи ләтың ханищтасыт. Ань ләтың ханищтаңкве ке кәсәщәгыт, оманыл-әтяныл өвләт китыглавет ос эрнә нәпак хансуңкве ләвавет.

Ты пора мус та пәвылт Ирина Владимировна Коркина нъяврамыт мәньщи ләтңыл ханищтасанә. Тав әтә ам ты тәл мәньполь әтпост Кондинский пәвылн ялмум порат хөнтхатыгласум ос рупататә урыл төнт китыгласлум. Тав потре элалә хансым олы.

## Сәв тәл нъяврамыт ханищты

– Учительг 22 тәл рупитәгум, ам Ханты-Мансийск үст колледж әстласлум ос Кондинский пәвыл школан рупитаңкве әхтысум. Нъяврамыт мәньщи ләтңын ханищтасанум. Ос рупитамум сыс заочный щирыл Югорский государственный университет әстласум.

Әтыл «Мит ущ» нъяврамыт үщлахан мят рупитасум. Тот әгирищит, пыгрищит мәщтырлаңкве ханищтасанум ос мәньщи пәс йис вәрмалит урыл потыртасанум.

2014 тәлт «Мит ущ» нампә мят ам кұщаиг паттүвәсум. Тувыл 2017 тәлныл ты үщлахтын мә олныл тәстүңкве воссыг ат патвес, мән рупатаныл пөхын пуссын кәтвәсүв. Төнт ам ювле өвыл школан вөввәсум, ань ам 1-4 классыт учительг рупитәгум ос урокыт әстын юи-пәлт тәнанылн мәньщи ләтңыл ханищтыянум.

## Мәнь нъяврамыт ләтңыл пүмщалахтәгыт

Ань 90 арыгкем әгирищит-пыгрищит мәньщи ләтың ханищтәгыт. Лильпи ханищтахтын тәл хунь өвылтахты, ам оманыл-әтяныл китыглыянум нъявраманыл ләтың ханищтаңкве патәгыт ман әти. Нъявраманыл ты урокын ялантаңкве ке кәсәщәгыт, төнт тән заявление-нәпак хансәгыт. Мәнь әгирищитын, пыгрищитын ты ләтың ханищтаңкве пүмащ, 5-7 классытн ялантан әгит-пыгыт өс кос пүмщалахтәгыт, тувыл тамле нъяврам мощща, 9-11 классын ялантан әгит, пыгыт шар ат әхталәгыт.

## Лильпи нәпакыл кәтвәсүт

Юи-өвылт тәлыт мән округут мәньщи ләтың ханищтан лильпи нәпакыт тәратавәсыт. Ань нъяврамыт ты нәпакыт щирыл ханищтахтәгыт. Тамле учебникыл мән өс тотвәсүв. Ты элы-пәлт ам амки сәвсыр нәпакыт хассум.

Вөрүит ке ханищтасанүв, ам кәсың нъяврам ханищтан нәпакыл вәрыслум. Хаснәйвыл вөрүит тот пөслысанум ос мәньщи ләтңыл хумус ләвавет, тув хассум. Тән өлюпыл ты хурит сартсаныл ос мәньщи ләтңыл ләвсаныл. Тох вөрүит



И.В. Коркина

ханищтаңкве тәнанылн сака пүмыщ олыс.

Ань щәнь ләтың ханищтан нъяврамыт олимпиадал кәсың тәл вәрыглавет. Юи-өвыл тәлыт мән тамле касылн әгит, пыгыт ат кәтыянүв. Сәт хөтал сыс акв урокыл туп вәрыглыянүв, таи сака мощща. Нъяврамыт хунь урок щирыл мәньщи ләтың ханищтасыт, төнт тай тамле касылын аква ялантасыт.

Нъявраманув кәсың тәл «Фронтальный диктант» хансуңкве вөвыглыянүв. Ты тәл 11 әгирищит, пыгрищит потыр хансуңкве әхталасыт.

## Ханищтан хөтпанә урыл

Ам рупитаңкве хунь өвылтахтасум, Шугур пәвылт учительг рупитан мәньщи нә Валентина Ильинична Вахрушева әт аква потыртасум. Тавә рупататә урыл китыгласлум, манхурип ханищтан нәпак өнъщи өс пүмщалахтасум. Учә-

ныйәкваДина Васильевна Герасимова әт вәтихал потыртәгум, тав мәньщи ләтың ханищтан вәрмаль урыл сәв вәг, әнумн өс аквагнәты.

*Ирина Владимировна рупататә урыл потыртаме порат Анастасия Ильинична Сайнахова ос Клавдия Васильевна Афанасьева емас ләтңыл кәстысаге. Тән тавә мәньщи ләтңыл өс ханищтастән. Нә ләвыс, ЮГУ колт диплом-нәпак хансуңкве Анастасия Ильинична тавән нәтыс. Ирина Владимировна мәньщи суффиксыт урыл потыр төнт хансыс.*

*Ань Ирина Владимировна нъяврамыт ханищтан хөтпат янытлан хөталыл янытлылум. Вәрнә рупататә тавән туп щәгт вос тоты, сәвнүв әгит, пыгыт щәнь ләтың вос ханищтәгыт ос пәс йис вәрмалит вос пүмщалахтәгыт.*

Людмила ТЕТКИНА